

Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (prvi senat)

z dne 31. maja 2018*

„Predhodno odločanje – Pravosodno sodelovanje v civilnih zadevah – Uredba (ES) št. 2201/2003 – Področje uporabe – Pojem ‚pravica do stikov z otrokom‘ – Člen 1(2)(a) in člen 2, točki 7 in 10 – Pravica starih staršev do stikov z otrokom“

V zadevi C-335/17,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo Varhoven kasatsionen sad (vrhovno kasacijsko sodišče, Bolgarija) z odločbo z dne 29. maja 2017, ki je na Sodišče prispela 6. junija 2017, v postopku

Neli Valcheva

proti

Georgiosu Babanarakisu,

SODIŠČE (prvi senat),

v sestavi R. Silva de Lapuerta, predsednica senata, C. G. Fernlund (poročevalec), J.-C. Bonichot, A. Arabadžiev in S. Rodin, sodniki,

generalni pravobranilec: M. Szpunar,

sodni tajnik: A. Calot Escobar,

na podlagi pisnega postopka,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

- za češko vlado M. Smolek in J. Vlácil, in A. Kasalická, agenti,
- za Evropsko komisijo Y. G. Marinova in M. Wilderspin, agenta,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalnega pravobranilca na obravnavi 12. aprila 2018

izreka naslednjo

* Jezik postopka: bolgarščina.

Sodbo

- 1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago Uredbe Sveta (ES) št. 2201/2003 z dne 27. novembra 2003 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo ter o razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1347/2000 (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 19, zvezek 6, str. 243).
- 2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med Neli Valchevo, državljanko Bolgarije, in njenim nekdanjim zetom, Georgiosom Babanarakisom, državljanom Grčije, glede pravice N. Vlacheve do stikov z njenim vnukom.

Pravni okvir

Pravo Unije

- 3 V uvodnih izjavah 2, 5 in 12 Uredbe št. 2201/2003 je navedeno:
 - „(2) Evropski svet je v Tampereju podprl načelo medsebojnega priznavanja sodnih odločb kot temelj za oblikovanje resničnega pravosodnega prostora in opredelil pravico do stikov z otrokom kot prednostno nalogo.

[...]
 - (5) Da bi se zagotovila enakost za vse otroke, zajema ta uredba vse odločbe o starševski odgovornosti, vključno z ukrepi za zaščito otrok, neodvisno od kakršne koli povezave s postopki v zakonskih sporih.

[...]
 - (12) Temelji pristojnosti v zadevah starševske odgovornosti, določeni v tej uredbi, so oblikovani tako, da kar najbolj upoštevajo interese otroka, zlasti kriterij povezanosti. [...]“
- 4 Člen 1 te uredbe, naslovljen „Področje uporabe“, določa:
 - „1. Ta uredba se uporablja ne glede na vrsto sodišča v civilnih zadevah, ki se nanašajo na:
 - (a) razvezo, prenehanje življenjske skupnosti ali razveljavitev zakonske zveze;
 - (b) podelitev, izvrševanje, prenos, omejitev ali odvzem starševske odgovornosti.
 2. Zadeve iz odstavka 1(b) lahko zlasti zadevajo:
 - (a) pravice do varstva in vzgoje otroka in pravice do stikov z otrokom;
[...]
- 5 Člen 2 navedene uredbe, naslovljen „Opredelitve“, v točkah 1 in od 7 do 10 določa:

„V tej uredbi:
 1. ‚sodišče‘ pomeni vse organe v državi članici, ki so v skladu s členom 1 pristojni za odločanje o zadevah s področja uporabe te uredbe;

[...]

7. ‚starševska odgovornost‘ pomeni vse pravice in dolžnosti v zvezi z osebnostjo ali s premoženjem otroka, ki so fizični ali pravni osebi podeljene s sodno odločbo, po samem zakonu ali s pravno veljavnim dogovorom. Izraz zajema pravice do varstva in vzgoje otroka in pravice do stikov z otrokom;
 8. ‚nosilec starševske odgovornosti‘ pomeni osebo, ki ima starševsko odgovornost do otroka;
 9. ‚pravice do varstva in vzgoje‘ vključujejo pravice in dolžnosti, ki se nanašajo na skrb za otrokovo osebnost in zlasti pravico določitve kraja otrokovega prebivališča;
 10. ‚pravice do stikov z otrokom‘ vključujejo zlasti pravico, da se otrok v omejenem časovnem obdobju lahko odpelje v kraj, ki ni isti, kakor njegovo običajno prebivališče“.
- 6 Člen 8 te uredbe, naslovljen „Splošna pristojnost“, v odstavku 1 določa:

„Sodišča države članice so pristojna v zadevah starševske odgovornosti v zvezi z otrokom, ki običajno prebiva v tisti državi članici v trenutku, ko je sodišče začelo postopek.“

Bolgarsko pravo

- 7 Člen 128 Semeen kodets (družinski zakonik) v različici, objavljeni v *Darzhaven vestnik* št. 74 z dne 20. septembra 2016, v zvezi s „[p]ravico do stikov, ki jo imajo družinski člani“, določa:

„(1) Dedek in babica lahko Rayonen sad (okrajno sodišče) v kraju trenutnega stalnega prebivališča otroka predlagata, naj sprejme ukrepe v zvezi z njuno pravico do stikov, če je to v korist otroka. To pravico ima tudi otrok.

(2) Sodišče ustrezno uporablja člen 59(8) in (9).

(3) Če tisti od staršev, ki mu je sodišče dodelilo pravico do stikov, te pravice začasno ne more izvrševati zaradi odsotnosti ali bolezni, lahko to pravico izvršujeta babica in dedek otroka.“

- 8 Člen 59 družinskega zakonika določa:

„(1) V primeru razveze zakonske zveze zakonca sporazumno odločata o vprašanih glede varstva in vzgoje ter izobraževanja mladoletnih otrok, rojenih v zakonski zvezi, v interesu teh otrok. Sodišče v skladu s členom 49(5) potrди dogovor.

(2) Če ni dogovora iz odstavka 1, sodišče po uradni dolžnosti odloči, pri katerem od staršev bodo otroci živeli in kateremu od staršev se prizna pravica do varstva in vzgoje ter določi ukrepe za omejitev izvrševanja te pravice, način izvrševanja pravice do stikov staršev z otroki in obveznost preživljanja.

[...]

(7) Izjemoma, če je to potrebno zaradi koristi otrok, lahko sodišče z njihovim soglasjem odloči, da bodo živeli z dedkom ali babico ali v družini drugih sorodnikov ali bližnjih. Če to ni mogoče, se otroka namesti v rejniško družino ali specializirano ustanovo, ki jo določi urad za socialno varstvo, ali v socialno službo z namestitvenimi zmogljivostmi. V vseh primerih sodišče določi ustrezno ureditev za izvrševanje pravice staršev do stikov z otrokom.

(8) Če je potrebno, naloži sodišče primerne zaščitne ukrepe, da zagotovi izvršitev odločbe v skladu z odstavkoma 2 in 7, kot so:

1. uresničevanje pravice do stikov z otrokom v prisotnosti določene osebe;
2. izvrševanje pravice do stikov z otrokom na določenem kraju;
3. plačilo potnih stroškov otroka in potnih stroškov spremljevalca, če je to ustrezno.

(9) Ob spremembi okoliščin lahko sodišče na prošnjo enega od staršev ali oddelka za socialno podporo ali po uradni dolžnosti spremeni predhodno naložene ukrepe ali naloži nove ukrepe.“

- 9 Člen 4 Zakon za litsata i semeystvoto (zakon o osebah in družini) v različici, objavljeni v *Darzhaven vestnik* št. 120 z dne 29. decembra 2002, določa:

„Osebe, starejše od 14 let in mlajše od 18 let, so mladoletni najstniki.

Za izvršitev pravnih dejanj potrebujejo soglasje staršev ali skrbnikov, vendar lahko sami opravljajo preprosta vsakdanja opravila za zadovoljitev lastnih potreb in razpolagajo s sredstvi, ki so jih pridobili s svojim delom.“

Spor o glavni stvari in vprašanje za predhodno odločanje

- 10 N. Valcheva je babica Christosa Babanarakisa, rojenega 8. aprila 2002 v zakonski zvezi med Mariano Kolevo, hčerjo N. Valcheve, in Georgiosom Babanarakisom. To zakonsko zvezo je grško sodišče razvezalo in C. Babanarakisa dodelilo v varstvo in vzgojo njegovemu očetu. To sodišče je določilo tudi pogoje za izvrševanje pravice matere do stikov z otrokom, in sicer po internetu in telefonu ter z nekajurnimi osebnimi srečanji v Grčiji enkrat mesečno.
- 11 Potem ko je N. Valcheva trdila, da ji niso omogočeni kakovostni stiki z vnukom in da je grške organe zaman prosila za podporo, je bolgarskemu prvostopenjskemu sodišču v skladu s členom 128 družinskega zakonika predlagala, naj določi pogoje za izvrševanje njene pravice do stikov z njenim mladoletnim vnukom. Predlagala je, naj se ji dovoli, da otroka redno obišče določene konce tedna vsak mesec in da ta pri njej dvakrat letno preživi en ali dva tedna med počitnicami.
- 12 Navedeno prvostopenjsko sodišče je menilo, da ni pristojno za obravnavo predloga N. Valcheve. Pritožbeno sodišče, na katero se je obrnila N. Valcheva, se je oprlo na Uredbo št. 2201/2003 in potrdilo prvostopenjsko odločbo. Odločilo je, da se ta uredba uporablja za zadeve v zvezi s pravico širšega družinskega kroga, ki vključuje stare starše otroka, do stikov z njim in da so na podlagi člena 8 te uredbe za obravnavo navedenega predloga pristojna sodišča države članice, v kateri ima otrok običajno prebivališče v trenutku, ko se začne postopek pred sodiščem, in sicer grška sodišča.
- 13 N. Valcheva je pri predložitvenem sodišču vložila kasacijsko pritožbo. To sodišče navaja, da se v bistvu strinja s stališčem pritožbenega sodišča, dodaja pa, da mora za odločitev o svoji pristojnosti vedeti, ali se Uredba št. 2201/2003 uporablja za pravico starih staršev do stikov z otrokom.
- 14 V teh okoliščinah je Varhoven kasatsionen sad (vrhovno kasacijsko sodišče, Bolgarija) prekinilo odločanje in Sodišču postavilo to vprašanje za predhodno odločanje:

„Ali se pojem ‚pravica do stikov z otrokom‘ iz člena 1(2)(a) in člena 2, točka 10, Uredbe št. 2201/2003 razlaga tako, da ne zajema le stikov med starši in otrokom, temveč tudi stike drugih sorodnikov z otrokom, ki niso starši, in sicer starih staršev?“

Vprašanje za predhodno odločanje

- 15 Predložitveno sodišče z vprašanjem za predhodno odločanje v bistvu sprašuje, ali se za pravico starih staršev otroka do stikov z njim uporablja Uredba št. 2201/2003, zato da bi se določilo, ali je treba sodišče, pristojno za odločanje o predlogu v zvezi s to pravico do stikov, kakor jo je vložila N. Valcheva, določiti na podlagi te uredbe ali na podlagi pravnih pravil mednarodnega zasebnega prava.
- 16 V prvem navedenem primeru so praviloma in v skladu s členom 8 Uredbe št. 2201/2003 pristojna sodišča države članice, v kateri otrok običajno prebiva v trenutku, ko je sodišče začelo postopek. V obravnavanem primeru bi bila ob upoštevanju informacij iz predložitvene odločbe pristojna grška sodišča.
- 17 V drugem možnem predvidenem primeru morajo nacionalna sodišča, v obravnavanem primeru bolgarska sodišča, preveriti svojo pristojnost glede na pravila mednarodnega zasebnega prava.
- 18 Uredba št. 2201/2003 ne določa, ali pojem „pravica do stikov z otrokom“, ki je opredeljen v njenem členu 2, točka 10, zajema tudi pravico starih staršev do stikov z otrokom.
- 19 Ta pojem je treba razlagati samostojno ob upoštevanju njegovega besedila, sistematike in ciljev Uredbe št. 2201/2003, zlasti glede na pripravljeno gradivo za to uredbo, ter drugih aktov prava Unije in mednarodnega prava.
- 20 V zvezi s členom 2, točka 10, Uredbe št. 2201/2003 je treba ugotoviti, da je pravica do stikov z otrokom opredeljena široko, tako da zajema zlasti pravico, da se otroka v omejenem časovnem obdobju lahko odpelje v kraj, ki ni kraj njegovega običajnega prebivališča.
- 21 Ta opredelitev ne vsebuje nobene omejitve glede oseb, ki so lahko upravičene do te pravice do stikov z otrokom.
- 22 Da bi se ugotovilo, ali so stari starši zajeti z osebami, na katere se nanaša navedena določba, je treba upoštevati področje uporabe Uredbe št. 2201/2003, kot je opredeljeno v njenem členu 1(1)(b), ki določa, da se ta uredba uporablja za podelitev, izvrševanje, prenos, omejitev ali odvzem starševske odgovornosti.
- 23 Poleg tega je pojem pravice do stikov z otrokom vsebovan med drugim v členu 1(2)(a) in členu 2, točka 7, Uredbe št. 2201/2003.
- 24 V členu 1(2)(a) te uredbe je podrobneje določeno, da se zadeve v zvezi s starševsko odgovornostjo nanašajo zlasti na pravico do varstva in vzgoje otroka ter pravico do stikov z njim.
- 25 Kar zadeva člen 2, točka 7, navedene uredbe, ta določba pojem starševske odgovornosti opredeljuje tako, da gre za vse pravice in dolžnosti v zvezi z osebnostjo ali s premoženjem otroka, ki so fizični ali pravni osebi podeljene s sodno odločbo, po samem zakonu ali s pravno veljavnim dogovorom, in tako, da zajema zlasti pravico do varstva in vzgoje otroka ter pravico do stikov z njim.
- 26 Ob upoštevanju teh določb je treba poudariti, da Uredba št. 2201/2003 ne izključuje izrecno, da pravica starih staršev do stikov z njihovim vnukom spada na njeno področje uporabe.
- 27 Upoštevati je treba tudi cilj, ki se uresničuje z Uredbo št. 2201/2003.
- 28 Kot je razvidno iz uvodnih izjav te uredbe, je njen namen oblikovati pravosodni prostor, ki temelji na načelu medsebojnega priznavanja sodnih odločb, s tem, da se določijo pravila o pristojnosti, priznavanju in izvrševanju odločb v sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo.

- 29 V uvodni izjavi 5 navedene uredbe je navedeno, da ta uredba zajema „vse“ odločbe o starševski odgovornosti.
- 30 V skladu z uvodno izjavo 2 te uredbe se med njimi pravica do stikov z otrokom šteje za prednostno nalogo.
- 31 Iz delovnega dokumenta Komisije v zvezi z medsebojnim priznavanjem odločb o starševski odgovornosti (COM(2001) 166 final) z dne 27. marca 2001 je razvidno, da si je zakonodajalec Unije zastavil vprašanje, katere osebe lahko izvršujejo starševsko odgovornost ali imajo pravico do stikov z otrokom. Predvidel je več možnosti, med drugim omejitve zadevnih oseb na enega od staršev otroka in, nasprotno, nobene omejitve na nekatere osebe. V tem dokumentu so med drugim omenjeni stari starši, in sicer s sklicevanjem na osnutek konvencije Sveta Evrope o osebnih odnosih, ki zadevajo otroke, ki otrokom priznava pravico, da imajo osebne stike ne le s starši, ampak tudi z drugimi osebami, ki imajo z njimi družinske vezi, kot na primer starimi starši. Zakonodajalec Unije je nazadnje izbral možnost, da nobena določba ne sme omejiti števila oseb, ki lahko izvršujejo starševsko odgovornost ali imajo pravico do stikov z otrokom.
- 32 Kot je generalni pravobranilec navedel v točki 65 sklepnih predlogov, je treba glede na pripravljeno gradivo v zvezi z Uredbo št. 2201/2003 upoštevati, da je zakonodajalec Unije želel razširiti področje uporabe Uredbe Sveta (ES) št. 1347/2000 z dne 29. maja 2000 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 19, zvezek 1, str. 209), ki je bila omejena na spore, ki so zadevali starše, in da je upošteval vse odločbe o starševski odgovornosti in posledično o pravici do stikov z otrokom ne glede na to, katera oseba lahko izvršuje to pravico, in ne da bi izključil stare starše.
- 33 Iz te analize je razvidno, da je treba pojem pravice do stikov z otrokom iz člena 1(2)(a) in člena 2, točki 7 in 10, Uredbe št. 2201/2003 razumeti tako, da ne zajema le pravice staršev do stikov z njihovim otrokom, temveč tudi tako pravico drugih oseb, za katere je pomembno, da ima ta otrok z njimi osebne stike, zlasti starih staršev, ne glede na to, ali so nosilci starševske odgovornosti.
- 34 Iz tega sledi, da je predlog starih staršev, naj se jim prizna pravica do stikov z njihovim vnukom, zajet s členom 1(1)(b) Uredbe št. 2201/2003 in zato spada na področje uporabe te uredbe.
- 35 Poudariti je treba tudi, da če pravica do stikov z otrokom ne bi zajemala vseh teh oseb, bi o vprašanih v zvezi s to pravico lahko odločalo ne le sodišče, določeno v skladu z Uredbo št. 2201/2003, temveč tudi druga sodišča, ki bi na podlagi mednarodnega zasebnega prava štela, da so pristojna. Obstajala bi nevarnost za sprejetje nasprotujočih si ali nezdržljivih odločb, saj bi se s pravico do stikov, ki bi bila podeljena bližnjemu otroku, lahko poseglo v pravico do stikov, ki bi bila podeljena nosilcu starševske odgovornosti.
- 36 Kot je generalni pravobranilec poudaril v točki 56 sklepnih predlogov, bi priznanje pravice do stikov z otrokom osebi, ki ni eden od staršev, lahko poseglo v pravice in dolžnosti staršev, in sicer v obravnavani zadevi v očetovo pravico do varstva in vzgoje ter materino pravico do stikov. Zato je potrebno, da zaradi preprečitve nasprotujočih si ukrepov in upoštevanja otrokove koristi o pravicah do stikov z otrokom odloča isto sodišče, in sicer načeloma sodišče v kraju običajnega prebivališča otroka.
- 37 Glede na vse navedeno je treba na zastavljeno vprašanje odgovoriti tako, da je treba pojem „pravica do stikov z otrokom“ iz člena 1(2)(a) in člena 2, točki 7 in 10, Uredbe št. 2201/2003 razlagati tako, da zajema pravico starih staršev do stikov z njihovimi vnuki.

Stroški

- 38 Ker je ta postopek za stranki v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (prvi senat) razsodilo:

Pojem „pravica do stikov z otrokom“ iz člena 1(2)(a) in člena 2, točki 7 in 10, Uredbe Sveta (ES) št. 2201/2003 z dne 27. novembra 2003 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo ter o razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1347/2000 je treba razlagati tako, da zajema pravico starih staršev do stikov z njihovimi vnuki.

Podpisi